

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Vizbuļu noteicējs

**Latvijas Dabas fonds
2012**

“Vizbuļu noteicējs” ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par noteicēja saturu atbild Latvijas Dabas fonds. Bilžu autore Valda Baroniņa.

Latvijā savvaļā aug trīs vizbuļu ģints sugas – baltais vizbulis (*Anemone nemorosa*), dzeltenais vizbulis (*Anemone ranunculoides*) un meža vizbulis (*Anemone sylvestris*). Tagad atsevišķi atdalīta vizbulīšu ģints, kuru Latvijā pārstāv tikai viena suga – zilā vizbulīte (*Hepatica nobilis*). Viens no agrāk ziedošajiem augiem pavasarī, kas siltākos gados uzzied jau martā.

Visas trīs vizbuļu ģints sugas iekļautas gundegu dzimtā. Tie ir daudzgadīgi lakstaugi ar cilindrisku vai bumbuļveida sakneni. Stublājs stāvs, tā galā parasti viens zieds. Lapas visbiežāk staraini šķeltas vai dalītas, pamīšas. Apziedņa lapas 5 vai 8. Putekšņlapu un augļlapu daudz. Vizbuļus apputeksnē kukaiņi. Auglis – riekstiņu kopauglis. Riekstiņi ir ar knābi, ko veido irbuļa atliekas. Tos izplata vējš, dzīvnieki, arī skudras.

Uzreiz pēc zilajām vizbulītēm uzzied baltie un dzeltenie vizbuļi, kurus noteikti ir redzējis ikviens. To ziedēšana ikgadu skaidri apliecina – pavasaris Latvijā ir klāt! No aprīļa līdz pat jūnija sākumam, pirms lapu koku saplaukšanas, baltais vizbulis bagātīgi zied it visur – mežos, mežmalās, ceļmalās, retāk arī pļavās un atmatās. Dzeltenais vizbulis uzzied nedaudz vēlāk par balto. Abi vizbuļi ir ļoti līdzīgi, izņemot to ziedu krāsu, tie bieži aug kopā veidojot blīvus klājienus.

Meža vizbulis ir vislielākais no Latvijā sastopamajiem vizbuļiem. Daudzi šo augu labāk pazīst kā Daugavas vizbuli jeb Daugavas anemoni, jo galvenokārt sastopams Daugavas ielejā. Tomēr meža vizbuli paretam var sastapt arī citviet Latvijā. Tikai Kurzemē tas ir retums – Latviju šķērso sugas izplatības areāla rietumu robeža, un Rietumlatvijā tas nav atrasts. Meža vizbulis iekļauts gan Latvijas, gan arī Baltijas reģiona Sarkanajā grāmatā. Pilsētu tuvumā, īpaši Daugavas ielejā, dekoratīvo īpašību dēļ tiek nesaudzīgi izplūkts.

Pasaulē vizbuļu ģintī ir sastopamas vairāk kā 100 sugas. Daudzas no vizbuļu sugām ir iecienīti krāšņumaugi, dažas sugas ir indīgas.

NESAJAUKT

Ja sugai ir kāda līdzīga suga, tad šeit dots īss apraksts, kā to atšķirt.

Auga augstums, cm

Ziedēšanas laiks, mēn.

Sastopamība Latvijā

Baltais vizbulis *Anemone nemorosa*

IZSKATS Daudzgadīgs, neliels lakstaugs. Stublājs stāvs, parasti kails vai izklaidus apmatots. Apakšējā (piezemes) lapa 1 (vai 2), staraini šķelta (ga, pl 5-7 cm) vai tādas vispār nav. Lapas, kas atrodas uz stublāja, ir augšlapas. To forma un izmēri līdzīgi piezemes lapai. Augšlapas 3, trīsdalīgas, katrai 1-2 cm garš kāts, atrodas mieturī stublāja augšdaļā. Stublāja galā parasti 1 balts, 2-3 cm liels zieds (reti ziedu vairāk). Auglis - lodveidīgs apmatotu riekstiņu kopauglis. Zied pirms lapu koku saplaukšanas.

BIOTOPS Nelielas grupas un blīvas audzes mežos, skrajos krūmājos un upju krastu gravās.

IZPLATĪBA Latvijā ļoti bieži visā teritorijā.

10–20 cm

Aprīlis – maijs

Bieži

Dzeltenais vizbulis *Anemone ranunculoides*

IZSKATS Daudzgadīgs, neliels (7–20 cm) gundegu dzimtas lakstaugs. Saknenis brūns, ložņājošs. Stublājs stāvs, izklaidus apmatots. Piezemes lapas staraini šķeltas (ga, pl 5–7 cm). Netālu no zieda mieturī ir sēdošas augšlapas, kā izmērs līdzīgs piezemes lapām. Ziedi dzeltenī, 2–3 cm lieli. Auglis - apmatotu riekstiņu kopauglis. Izzied pirms koku salapošanas.

BIOTOPS Auglīgās vietās mežos, skrajos krūmājos un upju krastu gravās.

IZPLATĪBA Latvijā bieži visā valstī.

NESAJAUKT

Noziedot dzeltenais vizbulis izskatās līdzīgs baltajam vizbulim, taču viegli atšķirams pēc augšējām lapām, kuras baltajam vizbulim ir uz 1-2 cm kāta, bet dzeltenajam - sēdošas (bez kāta).

7–20 cm

Aprīļa beigas – maijs

Bieži

Meža vizbulis (Daugavas vizbulis) *Anemone sylvestris*

Galvenokārt sastopams Daugavas ielejā, tāpēc arī nosaukumā Daugavas vārds. Tomēr meža vizbuli paretam var sastapt arī citviet Austrumlatvijā un Viduslatvijā.

IZSKATS Daudzgadīgs, līdz 50 cm augsts lakstaugs. Stublājs stāvs, lapas trīs- līdz piecstaraini dalītas. Piezemes lapas staraini dalītas, abpusēji apmatotas. Ziedi meža vizbulim balti, lieli (3,5–7 cm), turklāt viss augs klāts ar maziem, mīkstiem matiņiem. Auglis - lodveidīgs apmatotu riekstiņu kopauglis. Zied maijā un jūnijā.

BIOTOPS Aug sausos, skrajos priežu mežos, kaļķainās augsnēs, tāpēc nereti Daugavas dolomītu atsegumu tuvumā.

IZPLATĪBA Latvijā diezgan reti un nevienmērīgi izplatīta suga, biežāk valsts centrālajā un austrumu daļā, īpaši Daugavas ielejā. Latvijā sasniedz areāla rietumu robežu.

NESAJAUKT

Nereti meža vizbuli jauc ar balto vizbuli, kurš bieži sastopams visā Latvijā, taču ziedi tam divreiz mazāki - līdz 3 cm. Meža vizbulis ir arī augumā prāvāks - līdz 50 cm augsts, viss klāts ar maziem, mīkstiem matiņiem.

15–50 cm

Maijs – jūnijs

Diezgan reti

Zilā vizbulīte *Hepatica nobilis*

IZSKATS Daudzgadīgs, neliels gundegu dzimtas lakstaugs ar īsu tumšbrūnu sakneni. Stublājs stāvs, blīvi apmatots, tā galotnē zieds. Lapas ar kātu, ādainas, trīsdaivainas, ziemojošas (ga 3-6 cm, pl 4-8 cm), sakārtotas rozetē. Plātnes virspuse tumšzaļa, apakšpuse parasti ar violetu nokrāsu. Kārtējā gada lapas izaug, kad ziedi sāk noziedēt. Stublāja galā zem zieda ir 3 veselas, zaļas augšlapas, kas atgādina kauslapas. Ziedu krāsa tumši zila, reti rožaina vai balta. Auglis - lodveidīgs riekstiņu kopauglis, katram riekstiņam ir eļļaina piedeva.

BIOTOPS Dažādos skujkoku, lapkoku un jauktos mežos, krūmājos un upju krastu gravās.

IZPLATĪBA Latvijā bieži visā valstī.

5–15 cm

Marta beigas – maijs

Bieži

Izmantotā literatūra:

Ābele G. Vizbulī. 1998. Grām.: Kavacs G. (red.) Latvijas Daba. Enciklopēdija. VI sējums. 100.–101.

Internetenciklopēdija "Latvijas daba" www.latvijasdaba.lv